

De andersgeorganiseerde sportvereniging

Ontbrekend puzzelstuk voor toekomstig sportbeleid

Decennialang al wordt de sportclub als een belangrijke hoeksteen van het Vlaamse sportbeleid beschouwd. Sinds het begin van de jaren negentig ontstonden er echter ook allerlei 'andersgeorganiseerde' sportinitiatieven die geleidelijk aan uitgroeiden tot sportverenigingen. Een terugblik op de historische evolutie van dit soort andersgeorganiseerde sportverenigingen en een antwoord op de vraag waarom beleidsmakers ze zouden kunnen inzetten als sleutelspeler voor toekomstig sportbeleid.

AUTEURS: PIETER SMETS, REIN HAUDENHUYSE EN ZENO NOLS

Het Vlaamse sportlandschap is continu in verandering. Niet alleen technologische en sportieve innovaties zijn daarin bepalend, maar ook op sociaal vlak zien we vernieuwing. In sommige gevallen komt die sociale innovatie voort uit het engagement van een gedreven trekkersfiguur of een *social entrepreneur*. In andere gevallen zijn er sportclubs die zich moeten aanpassen aan de nieuwe stedelijke realiteit en haar superdiverse bevolking om levensvatbaar te blijven.

Verschillende onderzoeksrapporten tonen aan dat naast de diversiteit ook de armoede en ongelijkheid in onze steden en gemeenten toenemen. Deze tendensen zorgen er mee voor dat er binnen het sportlandschap een amalgaam van initiatieven opduikt die steeds vaker een expliciet sociale en sportieve rol combineren. Een ander gevolg is dat we steeds vaker sportinitiatieven zien die afwijken van het klassieke beeld van dé georganiseerde sportclub. Een van die types benoemen we als de andersgeorganiseerde sportvereniging.

Andersgeorganiseerde sportverenigingen

Deze sportverenigingen vinden hun oorsprong in de ontwikkeling van allerlei laagdrempelige en buurtgerichte sportinitiatieven die ons sportlandschap sinds de jaren negentig verrijken. Enkele huidige voorbeelden: een lessenreeks meisjesvoetbal op school evolueerde tot een grote meisjesvoetbalclub in Molenbeek; een loopproject voor mensen in armoede groeide uit tot een sociaal-sportieve loopclub met bruggen naar de welzijnssector. Het zijn meer duurzame sportverenigingen die zich onderscheiden van eerder vluchtige sportinitiatieven. Toch verschillen ze ook van reguliere sportclubs door hun specifieke sociaal-pedagogische benadering en hun groot extrasportief karakter met een brede waaijer aan activiteiten die breder dan de vereniging strekken.

Het decreet 'sport voor allen beleid' van 2007 omschrijft het begrip 'andersgeorganiseerd' als 'sporten buiten de praktijk van een sportvereniging'. De sportvereniging duidt men dan aan als 'regulier' of 'geor-

Figuur 1: sportorganisatievormen

Bron: op basis van het model van Theebom en De Maesschalck uit *Sporten om de hoek* (2006).

ganiseerd'. In het decreet lokaal sportbeleid van 2012 zien we de invulling van dit begrip wijzigen: een toegankelijk beweeg- en sportaanbod, met organisatie of ondersteuning door de lokale overheid staat centraal.

In beleidsteksten wordt de term 'andersgeorganiseerd' vaak gekoppeld aan diverse kansengroepen, al is dat niet uitsluitend het geval. Een hieraan verbonden term die frequent opduikt, is de term 'buurtsport', die in het begin van de jaren negentig in Vlaanderen zijn intrede maakte. Buurtgerichte 'andersgeorganiseerde' sportinitiatieven werden toen gezien als een middel voor sociale integratie. Dit aanbod was heel specifiek gericht op jongeren met een migratieachtergrond die moeilijker de weg vonden naar regulier georganiseerde sportclubs. Deze evoluties moeten we kaderen binnen een ruimer maatschappelijk debat over de integratie van etnische minderheden dat toen volop aan de gang was.

Wat vaak terugkomt in de definiëring van andersgeorganiseerde initiatieven, is dat dit

aanbod los van de sportvereniging wordt georganiseerd met de nadruk op laagdrempeligheid. 'Andersgeorganiseerd' moeten we dan opvatten als een verzamelterm van allerlei lichte en laagdrempelige sportactiviteiten zoals buurtsport, schoolsport en sportkampen.

De sportopbouwwerker

Samen met de opkomst van andersgeorganiseerde sportinitiatieven, zoals buurtsport, zien we dat de voorbije drie decennia steeds meer beroepskrachten een specifieke rol kregen in een domein dat tot dan grotendeels op vrijwilligers draaide. Een dergelijke evolutie deed zich reeds voor in het jeugdwerk – met de oprichting van Werkingen Maatschappelijk Kwetsbare Jongeren (WMKJ's) – en in de cultuursector – waar het geprofessionaliseerde sociaal-artistisch werk ontstond. Nu werd dus ook in de sport geëxperimenteerd. Allereerst vzw's en verenigingen werden opgericht die zich specifiek toelieden op laagdrempelige sportactiviteiten voor zogenaamde 'kansengroepen', zoals gezinnen in armoede, etnisch-culturele minderheden en mensen zonder papieren. Sommige ontstonden vanuit een specifieke sportieve focus, terwijl andere *en cours de route* met de sociale meerwaarde van sport aan de slag gingen. Op die manier ontstond vanuit verschillende beleidsdomeinen een nieuw beroepsprofiel. We zouden het de sportopbouwwerker kunnen noemen, naar analogie met de buurt- en jeugtopbouwwerkers.

Opstapje naar reguliere sportclub

Reguliere sportclubs waren oorspronkelijk in beperkte mate betrokken bij dit anders-

Lees verder op pagina 18

FC Voetbalparadijs

België 'vergat' sociale en fiscale voordelen voor het voetbal aan Europa te melden

Van alle Europese landen heft België de zwaarste lasten en belastingen op salarissen, behalve dan voor voetballers én -clubs. Honderd miljoen euro sociale en fiscale gunstmaatregelen zorgen voor ongekende voordelen en bevorderen de handel in jonge buitenlanders.

AUTEUR: HANS VANDEWEGHE

Er was de laatste paar seizoenen weer wat toenadering tussen de bureaus, Nederland zag wel wat in het Belgisch play-offsysteem (terwijl dat in België wellicht weer wordt afgeschaft). Nederland keek ook vol bewondering naar de massale uitstroom van talent en de successen van de Rode Duivels. Ten slotte hielden de Belgische topclubs gemakkelijk gelijke tred met de Nederlandse in Europa. Tijd om de Beneliga van onder het stof te halen.

Het idee voor schaalvergroting van een gezamenlijke competitie met de beste clubs uit de twee landen ontstond twintig jaar geleden in het brein van Anderlecht-manager Michel Verschueren en PSV-voorzitter Harry van Raaij. Een inkijk in hoe de staat België de eigen voetbalclubs bevoordeelt, en niet altijd volgens de regels van het spel, leert dat Nederland maar beter op zijn tellen past.

Een Belgische voetballer is geen gewone werknemer en een Belgische voetbalclub is geen gewoon bedrijf. Dat geldt in mindere mate ook voor Nederland, maar behalve een gunstig pensioenspaarfonds (CFK) en de dertigprocentregel, waarbij sommige buitenlandse voetballers voor dertig procent van hun inkomsten belastingvrijstelling krijgen, verschilt de voetballer in weinig van een vergelijkbare grootverdiener in het Nederlandse bedrijfsleven. (Vergelijkingen tussen voetbal en andere sectoren zijn lastig, omdat in geen enkele andere 'industrie' de gemiddelde werknemer 278.500 euro verdient, zoals in de Nederlandse eredivisie.)

In België gaapt een grote kloof tussen wat een professionele sportbeoefenaar overhoudt van zijn brutosalaris en wat een bedrijfsleider op zijn bankrekening ziet verschijnen, in het voordeel van de voetballer welteverstaan. Evengoed krijgt de sportclub die profsporters tewerkstelt, meer waar voor zijn geld, omdat de overheid minder sociale lasten doorrekent en minder belastingen heft.

Minimale sociale lasten

Voor het begin van de sectoriële voetbalvoordelen moeten we terug naar de jaren zestig van de vorige eeuw. Toen dokterde de Belgische overheid een gunstig systeem van sociale lasten uit voor de sector van het toen al ondergefinancierde wielrennen. Het principe was duidelijk: de sociale lasten zouden op het jaarlijkse door de overheid vastgelegde minimumsalaris worden berekend, maar de wielrenner moest verder niet zeuren. Hij kon geen werkloosheidsuitkering krijgen en voor zijn ziekteverzekering moest hij een aparte verzekering nemen.

Later kregen de wielrenners onder druk van hun vakbond die twee sociale voorzieningen wel en werd het systeem ook uitgebreid naar alle profsporters. Vandaag valt elke sportbeoefenaar in België die meer dan 27.373 euro per jaar verdient, onder dat bijzonder gunstig sociaal stelsel. Zoals alle profwielrenners en uiteraard ook alle voetballers in de twee hoogste reeksen van het Belgisch voetbal.

Het effect van die verlaagde sociale lasten kan het best worden uitgelegd aan de hand van volgend voorbeeld: wat zijn

Anderlecht en Club Brugge zijn de twee clubs die het meeste voordeel hebben van de steunmaatregel in het Belgische voetbal, samen met de rest van de Grote Vijf, namelijk AA Gent, Genk en Standard.

"ALS HET OOI TOT EEN ZAAK KOMT EN DE EUROPESE COMMISSIE VELT EEN OORDEEL, DAN DREIGT BELGIË DE STAATSSTEUN TE MOETEN TERUGBETALEN"

Dimitri Thijskens

de sociale lasten op een brutosalaris van 250.000 euro als voetballer en wat op een vergelijkbaar salaris als werknemer in pakweg de banksector? Voor die laatste, wellicht een topper in zijn bedrijf, zal zijn bank 87.250 euro (34,9 procent) en de werknemer zelf 32.675 euro (13,07 procent) sociale lasten betalen. Samen bijna 120.000 euro.

Gaat het om een voetballer, dan betaalt de club 9.331 euro sociale lasten en de speler zelf 3.577 euro, samen 12.908 euro. Het perverse aan het Belgische systeem is de plafon-

nering van die bedragen: ook al verdient de speler 1 miljoen euro, de sociale lasten blijven 12.336 euro. In een andere sector betekent die 1 miljoen bruto een extra sociale last van ongeveer 400.000 euro.

Europese Unie zwijgt

Lastenverlagingen zijn vaak een doorn in het oog van de Europese Unie, maar hier kraaide geen haan naar. Halfweg de jaren negentig kwam het dossier na enkele persartikels op het bureau van toenmalig commissaris voor Mededinging Karel Van Miert en hij speelde het door voor verder onderzoek. Er werd geen gevolg aan gegeven. Alles wijst erop dat een andere in Europa erg bekende Belgische politicus, Jean-Luc Dehaene, zijn invloed heeft aangewend om dit niet verder te laten uitzoeken.

België was in die jaren al tegen een andere veroordeling aangelopen, omdat in de zeltogende staalnijverheid een sociale lastenverlaging was toegekend en Luxemburg en Frankrijk hun staalbedrijven wilden beschermen. Die lastenverlaging was niet zo spectaculair als in het voetbal, maar het Belgisch voetbal met zijn vierhonderd werknemers was te klein om zich druk over te maken en werd niet serieus genomen door de andere Europese voetballanden, inclusief Nederland.

Uit een extrapolatie naar 400 voetballers die gemiddeld 250.000 euro verdienen – een puur theoretische oefening, want Belgische salarissen variëren tussen 60.000 en 1,5 miljoen – blijkt nochtans dat de lastenverlaging voor de Belgische eersteklassers jaarlijks bijna 43 miljoen euro bedraagt, gemiddeld 2,67 miljoen per club.

Dat bedrag was niet voldoende om het Belgisch voetbal concurrentieel voordeel te geven en van een inhaalbeweging tegenover bijvoorbeeld de Eredivisie was geen sprake. Tot 2008 bedroegen de gemiddelde omzetten van de Belgische eersteklassers altijd net iets meer dan de helft van de Nederlandse. Ook het gemiddelde salaris bedroeg in Nederland het dubbele. Vanaf 2009 stegen de Belgische omzetten sneller dan de Nederlandse, die zeven jaar lang ongeveer gelijk bleven. In het seizoen 2016-2017 zat België Nederland op de hielen met een gemiddelde omzet van 21,7 tegen 23,3 en waren de salarisverschillen uitgevlakt. Katalysator van die inhaalbeweging waren de opeenvolgende verbeterde televisiecontracten, maar evengoed een nieuw fiscaal voordeel voor de sport, met het voetbal als voornaamste begunstigde.

80 procent vrijstelling

Sinds 1 januari 2008 genieten de Belgische profclubs in de ploegsporten van een belangrijk belastingvoordeel. Aan de basis lag de wet van 4 mei 2007 die als bedoeling had de discriminatie tussen Belgische en buitenlandse beoefenaars uit te vlakken. Op de salarissen voor buitenlanders betaalden de clubs maar achten procent belastingen en om het eigen talent te beschermen werd besloten de clubs vrij te stellen van een deel van de verschuldigde belastingen.

Die vallen op zich al erg laag uit. De basisbelasting voor spelend personeel (trainers en ander stafpersoneel) genieten daar

niet van) onder de 26 jaar wordt met een gunsttarief belast; ouder dan 26 wordt aan 33 procent belast, nog steeds een voordeel van twintig procent op evenwaardige salarissen in andere sectoren.

Die verlaagde belastingen worden dan nog eens deels vrijgesteld. Bij het eerste voorstel ging het nog over vijftig procent vrijstelling, wat na heel wat lobbywerk werd opgetrokken: de clubs mochten tachtig procent van de belastingen houden. Er was één voorwaarde aan verbonden: het niet-verschuldigde bedrag moest worden aangewend voor de jeugdwerking. Met een wel erg ruime interpretatie van jeugdwerking: jeugd was ineens iedereen die jonger was dan 23 en de salarissen voor zo'n 'jongere' vielen ook onder jeugdwerking. Sindsdien kunnen de Belgische clubs niet snel genoeg jonge spelers aanslepen, liefst vanuit een goedkoop aanvoerland.

Staatssteun

De Belgische jurist Dimitri Thijskens onderzocht in zijn vorig jaar neergelegde afstudeerscriptie de maatregel. Zijn conclu-

sie is ondubbelzinnig: er is sprake van een staatssteun. En er is een reukje aan. Erger nog: België heeft die steun nooit bij de Europese Unie gemeld, wat wel had gemoeten. Thijskens: "Professionele sportclubs zijn ondernemingen die een dienst aanbieden en in concurrentie gaan met andere clubs, ook in het buitenland. Aangezien het hier gaat om fiscale maatregelen, wordt gebruikgemaakt van staatsmiddelen."

Volgens Thijskens overtreedt de Belgische staat de Europese wetgeving, omdat de maatregel selectief is: het gaat om een kleine sector die een voordeel krijgt ten opzichte van andere sectoren. "Daarbij komt nog eens dat die staatssteun een effect kan hebben op de internationale concurrentie en handel, want de bevoordeelde sportclubs zijn potentiële deelnemers aan Europese toernooien."

Omdat de maatregel oorspronkelijk was bedoeld om het fenomeen van de erg goedkope buitenlanders tegen te gaan, zou Europa een en ander door de vingers kunnen zien. Maar de verminderde belastingen hebben die ongebreidelde im-

port geen halt toegeroepen, integendeel. In geen tien jaar tijd is het aantal buitenlanders in de Belgische eerste klasse gestegen van 45 tot 60 procent. Met name jonge buitenlanders zijn erg gewild: minimale lasten, minimale belastingen, veel meerwaardecreatie en dus veel *return on investment*.

Thijskens: "De steunmaatregel zal bij een klacht de test niet doorstaan, is mijn gevoel. Als het ooit tot een zaak komt en de Europese commissie velt een oordeel, dan dreigt België die staatssteun te moeten terugbetalen. Dit seizoen inbegrepen bedraagt die inmiddels voor het voetbal bijna een half miljard euro."

De verlaagde belastingen en de socialelastenverlaging samen tikt aardig aan: opgeteld krijgt de hoogste reeks van het voetbal jaarlijks voor ongeveer honderd miljoen gunstmaatregelen van de Belgische staat. Thijskens besluit met een advies aan de Belgische staat: "Het zou van goed bestuur getuigen om die maatregel bij te sturen en aan te melden bij de Europese commissie." ■

Vervolg van pagina 16

georganiseerde aanbod en de daaraan verbonden inzet van beroepskrachten. Vele buurtsportinitiatieven uit de beginjaren werden gezien als een laagdrempelige opstap naar het regulier georganiseerde sportclubcircuit. Een dominante opvatting was dat dit andersgeorganiseerde en 'tijdelijke' sportaanbod een opstap kon zijn naar reguliere 'permanente' sportclubs. Dat blijkt ook uit een bevraging van gemeentelijke sportdiensten in 2006, uitgevoerd door de Vrije Universiteit Brussel (Sport & Society) en het Vlaams Instituut voor Sportbeheer en Recreatiebeleid (ISB). Deze bevraging toonde aan dat de doorstroom van kansengroepen naar de reguliere sportclubs de derde meest genoemde doelstelling van buurtsport was. De andere twee hoofddoelstellingen waren het aanzetten tot sportdeelname en het bereiken van specifieke kansengroepen.

Volwaardig parallel circuit

Geleidelijk aan stelden beroepskrachten binnen het andersgeorganiseerde aanbod steeds meer vragen bij de haalbaarheid en wenselijkheid van die beoogde toeleiding. Het 'opstapcircuit'-scenario bleek in veel gevallen in een parallel circuit te blijven steken, ook omdat hier een concrete nood aan was. Hoewel er succesvolle voorbeelden waren, bleek een groot aantal clubs (nog) niet klaar om zich open te stellen voor een nieuw en kwetsbaar publiek. Een deel van het reguliere sportclubaanbod bleek voor mensen uit kansengroepen nog steeds niet bruikbaar genoeg. In plaats van een opstap of springplank, creëert een dominante visie van toeleiden van kansengroepen naar de reguliere sportclub wel vaker een doodlopend straatje.

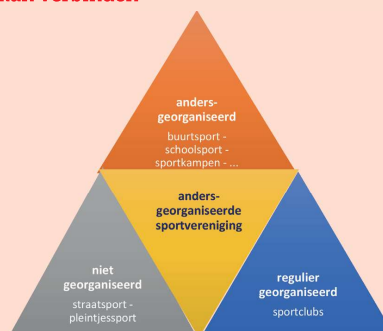
In de kern gaat dit debat over de draagkracht en competenties van vrijwilligers binnen re-

guliere sportclubs. De moeizame start van het huwelijk tussen de reguliere sportclubs en de andersgeorganiseerde sportsector is deels te verklaren vanuit een logica waar beleidsmakers de sportclub wilden beschermen tegen oneerlijke concurrentie, een bezorgdheid die ook gedeeld werd door een aantal spelers uit het reguliere circuit. Tegelijk wou men niet raken aan het 'sacrale' vrijwillige karakter van de sportclub. Er kwamen ook signalen van sportclubs die hun autonomie beschermden ten aanzien van overijverige beleidsmakers die allerlei sociaal-maatschappelijke doelstellingen op hun sportaanbod projecteerden.

Ontbrekend puzzelstuk

Deze eeuwige discussie tussen de toeleidingsvisie (opstap naar regulier sportclubaanbod) en de parallelvisie (volwaardig andersgeorganiseerd sportcircuit) zette een aantal praktijkwerkers aan tot sociale innovatie. De magie tussen de beroepskracht en het doelpubliek sloeg in sommige gevallen aan, waardoor een aantal andersgeorganiseerde initiatieven gaandeweg experimenteerden met de sportclubvorm als methode. Vanuit het receptenboek van de reguliere (georganiseerde) sportclub gingen ze aan de slag en ontwikkelden wat we hier de 'andersgeorganiseerde sportvereniging' noemen. De beroepskracht speelde in veel gevallen een belangrijke rol in dit proces. Hoewel het met de dominante toeleidingsvisie botste, groeide een aantal lichte andersgeorganiseerde activiteiten uit tot een duurzaam andersgeorganiseerd sportverenigingsaanbod. Maar ze verschillen ook van veel reguliere clubs door een specifieke sociaal-pedagogische benadering en hun grote extrasportieve karakter met een brede wasier aan niet-verenigingsgebonden activiteiten. Enkele voorbeelden: een Braziliaanse jiu-jitsu-academie met een breed buurt- en scholennetwerk; een Brusselse boksacademie met een specifieke focus op

Figuur 2: andersgeorganiseerde sportverenigingen als sleutelpuzzelstuk dat de drie andere sportorganisatievormen kan verbinden

Bron: aanpassing van het model 'sportorganisatievormen' van Theeboom en De Maesschalck uit *Sporten om de hoek* (2006).

kwetsbare jongeren, een grootschalige circuswerking; en een catchclub die veel kenmerken vertoont van een jeugdwelzijnswerking. Deze verenigingen ontwikkelen een scholennetwerk, bouwen bruggen met sociale partners en diensten, werken aan een actief drop-outbeleid en vitaliseren de vrijwilligerswerking. Zo ontpoppen deze initiatieven zich tot interessante stedelijke labo's voor sociale praktijkinnovatie.

Nood aan nieuw beleidskader?

De opkomst van de andersgeorganiseerde sportvereniging legt een pijnpunt bloot in het lokale 'sport voor allen'-beleid, omdat ze de strikte scheiding tussen de reguliere sportclub en het laagdrempelige andersgeorganiseerde aanbod lijkt op te heffen. Haar hybride identiteit is zowel een sterkte als een zwakte. Door haar unieke eigenheid laat een aantal van deze verenigingen zich moeilijk 'vangen' binnen het huidige ondersteuningskader. Zo worden er handvaten gemist binnen het vormings- en opleidingsaanbod en een aantal initiatieven blijft

steken in een tijdelijke 'projectcarroussel', wat het ontbreken van structurele ondersteuning maskeert. Dit stelt uitdagingen voor de subsidiëring en ondersteuning van deze verenigingen.

Deze vaststelling opent een debat dat tot op vandaag nog onvoldoende werd gevoerd: hebben andersgeorganiseerde sportverenigingen een legitimiteit om duurzaam te kunnen bestaan? En hoe verhouden andersgeorganiseerde verenigingen met beroepskrachten zich tegenover andere clubs die op vrijwilligers draaien? In welke organisatie- en beleidscontext kunnen deze initiatieven het best gedijen? En wie gaat finaal betalen voor deze verenigingen, die moeilijk binnen de welomlijnde hokjes van 'sport' of 'sociaal werk' passen? De opkomst van deze andersgeorganiseerde sportverenigingen biedt ons een unieke kans om het huidige 'sport voor allen'-beleidskader te herdenken, inclusief de nieuwe rollen die beroepskrachten hierin kunnen opnemen. ■

Meer informatie: www.demos.be